

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI DERGİSİ

DİNİ, İLMİ, EDEBİ, MESLEKİ AYLIK DERGİ

Cilt : XIII Sayı : 4

TEMMUZ — AĞUSTOS

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«EY İMAN EDENLER, TOPLU BİR HALDE KÂFİRLERLE KARŞILAŞTIĞINIZ ZAMAN ONLARA ARKALARINIZI DÖNMEYİN (KAÇMAYIN), TEKRAR MUHÂREBE İÇİN BİR TARAF ÇEKİLEN, YAHUD DİĞER BİR FIRKAYA ULAŞIP MEVKİ' TUTANIN HÂLİ MÜSTESNA OLMAK ÜZERİNE KİM ÖYLE BİR GÜNDE ONLARA ARKA ÇEVİRİRSE O, MUHAKKAK Kİ ALLAH'IN GAZÂBINA UĞRAMIŞDIR. ONUN YURDU CEHENNEM'DİR. O, NE KÖTÜ BİR SONUCUR! ONLARI SİZ ÖLDÜRMEYİNİZ, FAKAT ALLAH ÖLDÜRDÜ ONLARI. ATTIĞIN ZAMAN DA (HABİBİM) SEN ATMADIN, ANCAK ALLAH ATTI. (VE BUNU) MÜ'MİNLERİ KENDİNDEN GÜZEL BİR (NİMET) İMTİHAN İLE DENEMEK İÇİN (YAPTI). ŞÜPHE SİZ Kİ, ALLAH HAKKI İLE İŞİDEN, KEMÂLİYLE BİLENDİR.»

(El-Enfâl Sûresi : 15-17)

İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşlerini
Fiilen İdare Eden Sorumlu Müdür
M. SAİM YEPREM
Diyamet İşleri Başkanlığı
Derleme ve Yayın Müdürü
Emel Matbaacılık Sanayi Ltd. Şti. Ankara

Kur'ân-ı Kerîm'de Gayb Bilgisi

III

İKİNCİ BÖLÜM

Ethem LEVENT

MUTLAK VE MUKAYYED GAYB BİLGİLERİ

A — MUTLAK GAYB

Allâmü'l-Guyub Allah, Kur'an-ı Kerim'inde gaybi kendi zatına izafe etmiştir. Bu gayb, önceki konuda da işaret ettiğimiz gibi delilsiz gaybtır ki, yüce Allah'ın ihbarı olmadan, melek, peygamber ve veli ona muttali olamaz. Enam suresinin 59. âyetindeki gaybdan murat budur. Bu âyet-i kerimede Cenab-ı Hak şöyle buyurur. «Gaybın anahtarları O'nun yanındadır. Kendinden başkası bunları bilmez. Karada ve denizde ne varsa hepsini o bilir. O'nun ilmi dışında bir yaprak dahi düşmez. Yeryüzünün karanlıkları içinde tek bir tane; yaş ve kuru hiçbir şey dışta kalmamak üzere, hepsi apaçık bir kitap'tadır. (Levh-ı Mahfuz'dadır).» (1) Bu konuda, Buhari'de İbn-i Ömer'den nakledilen hadis-i şerif de şöyledir : «Gaybın anahtarı beştir ki, onları ancak Allah bilir: Kimse, rahimlerde olanı, yarın ne olacağını; (kesin olarak) yağmurun ne zaman geleceğini; nerede öleceğini ve kıyametin ne zaman vuku bulacağını, bilemez; ancak Allah bilir.» (2)

Bugün ilim ve fen, geçen asırlara nazaran çok ilerlemiştir. Birçok meçhul ma'lum'a dönüşmüştür. Hele atom üzerinde çalışmalar ve özellikle atomun parçalanması, medeniyet'e yeni yeni ufuklar açmıştır. Bu arada tatlı bir özleyişle seyrettiğimiz Ay fethedilmiştir. Askerî veya bilimsel amaçlarla yer altında, ya da okyanusların derinliklerinde yapılan nükleer denemeler ise, insan oğlunun Ay'a ayak basmasından sonra, artık normal denemeler durumuna düşmüştür. Bu gelişmelere, tıp alanındaki «Sua»larla teşhis veya tedaviyi de eklersek, insanın maddeye ne derece nüfuz ve hakimiyet sağladığını belirtmiş oluruz. Fakat bütün bu inkişafın insanın meçhullerini minimuma indirmesinden çok, maksimuma çıkmasına sebep olmuş; ve dolayısıyla araştırmacı insan zekâsı, kendi imkanlarının çok sınırlı; kendinin ve dışında kalan tüm varlığın mutlak bir plân dahilinde küllî bir iradenin eseri olarak, sır ve hikmetler örgüsüyle örülü olduğunu ilâna mecbur kalmıştır. Nitekim, Birleşik Amerika Düka Üniversitesi Psikoloji bölümü profesörlerinden J.B. Rhine feryat ederek diyor ki: «Biz insanlar neyiz? Bunu bilen yok. İnsana ait çok şey biliniyor. Fakat yardımlaşın esası derin bir sır. İlim ruhun hakikatte ne olduğunu, beyin

(1) el-Enam : 59

(2) el-Kurtubî, Ebu Abdillah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî: el-Cami'li Ahkâmü Kur'-an, VIII, 1, 1369 Mısır.

vasıtasıyla nasıl iş gördüğünü izah edemiyor. Şuur denen şeyin ne surette meydana geldiğini kimse bilmiyor. Düşünce hangi cinsten bir fenomendir? Buna ait hiçbir nazariye mevcut değil. İlim bilgi sınırlarımızı birçok istikametlere yaydığı halde, şuur sahibi bir yaratığı bu derece tanımamak inanılmaz şey» (3)

B — MUKAYYED - İZAFÎ GAYB

1 — MELEKLERİN GAYB BİLGİSİ

Melekler, çeşitli güzel şekillere girebilen; akıllı olan erkeklik ve dişilikleri olmayan; daima Allah'a itaat eden ve asla O'na isyan etmeyen temiz, şerefli cismanî-nuranî varlıklardır. (4) Bu tesbitten sonra, onların konu ile ilgili bilgilerine geçelim.

İnsan yaratılmadan önce, Allah Teâlâ, irade-i ezeliyle meleklerle; «**Hani Rabbin meleklerle: «Muhakkak ben yer yüzünde (benim emirlerimi tebliğ ve infaza memur) bir halife (bir insan, âdem) yaratacağım» demişti. (Melekler de; «Biz seni hamdinle tesbih ve takdis edip dururken (yerde) orada bozgunculuk edecek, kanlar dökecek-kimse mi yaratacaksın?» demişlerdi. Allah (da) «Sizin bilmeyeceğinizi herhalde ben bilirim» demişti.»**» (5)

Bu âyet-i kerime, meleklerin, yüce Allah'ın temiz, seçkin, masun ve O'na manen çok yakın kulları oldukları halde, gayb bilgisinden olan «gelecekteki halifelğe liyâkat» hususunda bilgileri olmadığı ve buna göre, onların «herşeyi bilemeyecekleri» gerçeğini ortaya koymaktadır. Yani, Hak Teâlâ, meleklerle neleri bildirmişse, ancak onları bilebilirler. Bunun dışında bir bilgileri yoktur. Bu esası, aşağıdaki ayet-i kerimelerde kesin bir biçimde görmekteyiz. Şöyle ki: «**Allah, Adem (peygamber) e bütün isimleri öğretmişti sonra onları (onların gösterdikleri alemleri, eşyayı) meleklerle gösterip «sadıksanız (her şeyin iç yüzünü biliyor veya işaret etmek istediğiniz hilâfete liyakatınız imasında isabetliyseniz) bunları isimleriyle bana haber verin» demişti. Melekler de: «Seni tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yok. Çünkü herşeyi hakkıyla bilen hüküm ve hikmet sahibi olan şüphesiz ki sensin sen» demişlerdi.»**» (7)

2 — PEYGAMBERLERİN GAYB BİLGİSİ

Peygamberler Allah Teâlâ'nın seçtiği; mucizelerle desteklediği; sıdk (sadaikat, doğruluk); emanet (emniyetli, güvenilir olmak); ismet (masumiyet, günah işlemekten uzak olmak); fetanet (üstün zekâ ve anlayış kabiliyetine sahip olmak); ve tebliğ (Allah'ın emirlerini eksiksiz bir şekilde insanlara ulaştırmak) sıfatlarına sahip mübarek kişilerdir. Cenab-ı Hak'tan aldıkları şer'i mükellefiyetlerle beraber; cennet, cehennem ve kıyamete ait bir çok gayb haberlerini insanlara açıklamışlar ve Allah'ın rıza ve gadabına vesile olacak hususlardan haber vermişlerdir. Fakat bu görevlerini ifa ederlerken, hiçbir zaman herşeyi bildiklerini iddia etmemişler, aksine kendilerinin peygamber

(3) Aray, Macit: Ruh ve hayat, önsöz, İzmir 1962.

(4) Bak Yazır, M. Hamdi: Hak Dinî Kur'an Dili, I, 305, İst. 1935.

(5) el-Bakara: 30

(6) Bak. a.g. e. I, 308

(7) el-Bakara: 31-32

olarak görevli birer insan olduklarını ve ancak Allah'ın bildirdiklerini bilebileceklerini ikrar etmişlerdir. Bu hükmü şu ayeti kerimelerde çok açık bir şekilde görmekteyiz: «O günde ki, Allah, bütün peygamberleri toplayıp «size verilen o cevap nedir?» diyecek, onlar da «bizim hiçbir bilgimiz yok. Şüphesiz gaybleri hakkıyla bilen sensin, sen» diyecekler.» (8) Habibim de ki: «Size benim yanımda Allah'ın hazineleri var, demiyorum. Ben, gaybı bilmem. Size hakikaten ben bir meleğim de demiyorum. Ben, bana vahyolunmakta olan (Kur'an) dan başkasına uymam..» (9) «..Allah size gaybı da bildirecek değildir. Fakat Allah peygamberlerinden kimi dilerse, onu seçer (bazı gaybleri ona bildirir). Onun için siz, Allah'a ve peygamberlerine inanın. Eğer inanır ve günahlardan sakınırsanız size de çok büyük mükâfat vardır.» (10)

3 — CİNLERİN GAYB BİLGİSİ

a) «Cinn» kelimesinin anlamı

«Cinn» kelimesi bir şeyi örtmek, anlamına gelir. Cenne, örttü, gizledi; cünne, kalkan, siper; cenin, ana rahminde saklı olan çocuk; cenan, göğüs içinde bulunan yürek; cennet, toprağı örtülmüş bağ, bostan ve bahçe demektir. Bütün bu kelimelerde «duyudan gizli» anlamı vardır. (11)

Dilcilerden Ragıb İsfahani'nin el-Müfredat'ında bildirildiğine göre «cin» iki türlü kullanılır :

aa) Cinn, «ins-insanlar» kelimesi karşısında kullanılan ve histen, insan gözünden gizli olan bütün ruhani varlıklardır. Bu, cin kelimesinin genel ma'nasıdır. Bu ma'nada meleklerle ve şeytan'a da cin, denilebilir. Çünkü melek de şeytan da gözle görülmeyen gizli varlıklardır.

bb) Cinn ruhani varlıkların hepsinin değil, bir kısmının adıdır. Çünkü ruhani varlıklar üç kısımdır :

Birinci kısım ruhaniler, Allah'a itaat ve ibadet eden melekler'dir ki, bunlar yanlış iş yapmazlar ve insanı aldatmazlar.

İkinci kısmı teşkil eden, şerir ve isyankâr şeytanlar'dır. Bunlar insanı aldatırlar; şer ve kötülük için çalışırlar.

Üçüncü nevi ruhaniler ise, ikisi ortası gizli yaratıklardır. Bunların hayırlısı ve Allah'a itaat edeni olduğu gibi, şerlisi ve Allah'a isyan edeni de vardır. Özel manasıyla cin bunlara denir. (12)

b) Cinn'in mahiyeti

Cinler, ateşin alev kısmından yaratılmışlardır. Bu husus Kur'an-ı Kerim'de şöyle açıklanmıştır: «(Allah) cinni de yalın, saf (dumansız) bir ateşten yarattı.» (13) Diğer bir âyette de: «Cânn'ı daha önce çok zehirli ateşten yaratık.» (14) buyrulur.

(8) el-Maide: 109

(9) el-En'am: 50 ve Bak. Hud: 31

(10) Âl-i İmran: 179

(11) Bak. Aydın, Dr. Ali Arslan: İslam İnaçları ve Felsefesi, I, 293. Ank. 1973,

(12) a.g.e. I, 293-294

(13) er-Rahman: 15

(14) el-Hicr: 27

c) Melek, cin ve şeytan'ın cins olarak birbirleriyle ilgileri :

Alimler, cinn'in varlığında değil, mahiyetinde ihtilâf etmişlerdir. Hasan-ı Basrî'den şöyle rivayet edilmiştir : «Cinn, İblis'in oğludur. İnsan da Adem aleyhi's-selâm'ın. Cin ve insanlardan mü'min ve kâfir olanlar vardır ki, bunlar sevap ve azapta ortaktırlar. Bu iki topluluktan kim mü'min ise, o Allah'ın velisidir, dostudur; kim kâfir ise, o şeytandır (veya şeytanın dostudur)» (15)

Dahhak İbnu Abbas'tan rivayet eder; «Cin, cänn'in oğludur; şeytanların değil. Çünkü cinlerden iman edenler bulunmaktadır; cinlerin mü'min ve kâfir olanları vardır. Şeytanlarsa, İblis'in oğullarıdır; ancak İblis'le beraber ölürler.» (16)

Cumhur'a (**İbnu Abbas, İbnu Mesud, İbnu Cüreyc, İbnu Müseyyeb, Kata-de..**) göre, «İblis, melâike'dendir.» Hatta, **İbnu Abbas**, İblis, meleklerin en şerefliydirdi ve ismi de «**Azazil**» idi demektedir. Yine **İbnu Abbas**, bir başka açıklamasında şöyle der. «İblis, Melaike'dendir; fakat Allah'a âsi olunca, Allah ona lânet etti ve o da şeytan oldu.» **Maverdi'nin Katade'den** nakline göre: «İblis, meleklerin bir sınıfıdır; ateşten yaratılmışlardır.» **Said İbn Cebeyr** de: «Cinler, meleklerin bir sınıfıdır; ateşten yaratılmışlardır; İblis de onlardandır. Diğer melekler ise, nurdan yaratılmışlardır.» dedi. **İbnu Zeyd, el-Hasen ve Katade** (yukarıda açıklanan görüşüne aykırı olarak): İnsanın babası Adem olduğu gibi, İblis de cinnin babasıdır; asla melek olmadı.» Bu manada, İbnu Abbas'dan da bir rivayet olduğu kaydedilmektedir. **Şehr ibn Havşeb** ve bazı **usulcuların** görüşleri ise şöyledir: «İblis cindendi ki, onlar yeryüzündeydiler ve melekler onlarla savaştılar da küçük olanını esir ettiler; o da meleklerle ibadet etmeye başladı. Ve (isyanı sebebiyle) lanet-i ilâhiye muhatap oldu.» Bu hususu, **Taberî, İbnü Mesud'dan** nakletmiştir. (17)

Şimdi de «şeytan»ın anlamı üzerinde duralım :

Dil bilginlerine göre, «şeytan» kelimesinin iştikakında iki görüş vardır :

aa) Uzaklık manasına «şetane» maddesinden «fey'al» veznindedir ki, baîd, uzak demektir. Gerçekten şeytan da haktan uzaktır.

bb) İhtirak (yakmak) veya butlan, (batıllık, boşluk) manasına «şeyeta» dan» «fe'lân» vezninde olmasıdır ki, yanmış ve batıl demektir. Bununla beraber, her iki kök de şeytanın sıfatlarını aksettiriyor. (x)

Şeytan azınlıkta, şer ve kötülükte benzeri olmayan şerir ve inatçı manasına gelen her mütemerrid (azgın)a verilen bir isimdir. Bu bir **cins isimdir**. Şeytan kelimesinden daha çok cin cinsinden olan «cin şeytan» anlaşılırsa da, kötü karakterli insanlara da bu ad verilir; hatta kötü hayvanlara da... **Cin şeytan** denildiği gibi, **insan şeytanı, hayvan şeytanı** da denir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de **şeytan-ı cin** tabirleri geçmektedir. (18)

Yaratılıştaki her cins, bir **ferd-i evvel**, yani ilk ferd ile başladığından, «şeytan» denilince bu cinsin ilk ferdi olan ve babası sayılan ilk şeytan, yani «İblis» akla gelir ve ona has bir isim gibi olur. (19) Kur'an-ı Kerim'de beyan

(15) Tefsiru'l-Kurtubî, XIX, 5.

(16) a.g.e. XIX, 5.

(17) Bak. a.g.e. I, 294

(x) Bak. Hak Dini Kur'an Dili, I, 239.

(18) Bak. İslam İnancıları ve Felsefesi, I, 294.

(19) Bak. a.g.e. Aynı yer.

edildiği gibi, Cenab-ı Hakk'a isyan etmişti. Allah Taâlâ da sormuştu: «Sana emrettiğim zaman secde etmemen (i gerektiren, seni secde etmek)ten me-neden (sebeup) neydi?» (20) İblis cevap vermişti (sözde aklınca mantık yürü-terek): «Ben ondan (Adem'den) hayırlıyım. (Çünkü) beni ateşten yaratan; onu (ise) çamurdan yarattın.» (21)

Böylece cin cinsinden olan şeytanların da cinler gibi, saf ateşten yaratılan ruhani lâtif varlıklar olduğu anlaşılmaktadır.

Konuyu şöylece toparlarsak :

Melekler, cismanî-nuranî varlıklardır. Çeşitli güzel şekillere girebilirler. Temiz ve masumdurlar; asla günah işlemezler.

Cinler, cinsmanî lâtif varlıklardır. Çeşitli şekillere girebilirler. Mümin ve kâ-fir olanları da vardır. Melekler gibi muhterem değil, hakirdirler. Cin ve şey-tanlar insanın içine, damarlarına girebilecek kabiliyete sahiptirler.

Şeytanlar da cismanî-lâtif yaratıklardır. Yukarıda işaret edildiği gibi çe-şitli şekillere girebilirler. Reisleri İblis'tir. Hepsi kâfirdirler.

Bu temel fikirlerden sonra, sahabe-i kiram, tabiîn ve müfessirlerin yukarı-da açıklanan görüşlerini şu şekilde özetliyebiliriz :

aa) **Şeytanlar**, İblis'in oğullarıdır; kâfirdirler.

bb) **Cinler** de, cânn'ın oğullarıdır. Mümin ve kâfir olanları vardır; ecel-leri gelince ölürlür.

cc) **İblis**, ya meleklerin «cinne» sıfatından veya cinlerden olup, cinlerin babası (ebu'l-cinn)dir.

dd) **İblis'in oğulları olan bütün şeytanlar**, «cin» cinsindedirler. Bu ma-nada şeytan'a cin de denir. Yalnız İblis, isyan ettikten sonra onun soyundan gelenler özel olarak şeytan adını almışlardır; ve hepsi de İblis gibi, insanları doğru yoldan saptırmak için çalışırlar. Bunlar ölmezler, kıyamete kadar kötü-lük telkin ederler. (22)

d) Peygamberimiz cinleri görmüş müdür?

Peygamberimiz Muhammed aleyhi's-selâm, bütün insanlara peygamber olarak gönderildiği gibi, cinlere de gönderilmiştir. Ve cinlerden bir topluluğun İslâm Dini'ni kabullendiğini Kur'an-ı Kerîm'den öğrenmekteyiz. (23) **İbnu Abbas**, bu konuyu şöyle anlatır: Rasûlullah cinlere karşı okumamış ve onları görmemişti; ancak peygamberimiz (s.a.s.) eshabından bir kaç kişi ile Sük-ı Ukaz'a giderken, «nahle» denilen yerde, sabah namazını kıldıkları sırada, okudu-ğu Kur'an-ı Kerîm'i cinler dinlemişlerdi. O anda şeytanlar, sema haberlerini alamaz olmuş ve üzerlerine **şihaplar** (ateşten kıvılcımlar, parçalar) indiril-mişti. «Her halde yeni bir olay oldu ki, sizinle sema haberleri arasına perde çekildi. (Onlardan bir grup:) Yerin doğu ve batısına gidin; bakın bakalım, o

(20) el-A'raf: 12

(21) Aynı sure: 12

(22) Bak. Aynı sure: 14-15

(23) Bak. Cin suresi ve el-Ahkaf: 29

olay nedir?» demişler ve bu sebeble doğu ve batıyı araştırmaya başlamışlardı. **Tihame** tarafına giden takım, **Suk-ı Ukaz'a** gitmekte olan peygamberin **Nahle**de eshabıyla sabah namazını kılarken, okuduğu Kur'an-ı Kerim'i işitince, varıp dikkatle dinlemişler; sonra da «işte, sema haberlerini almanıza perde olan bu!» demişler, hemen oradan kavimlerine gidip: **Ey kavmimiz, biz hakiki hayranlık veren bir Kur'an dinledik. Ki o, hakka ve doğruya götürür; bundan dolayı biz de ona iman ettik. Rabbimize (bundan sonra) hiç bir (şeyi) asla ortak tutmayacağız»** (24) diye haber vermişlerdi. Allah Teâlâ bunun üzerine peygamberine «el-cinn» suresini indirdi. Cinnin dedikleri, ancak Rasülullah'a vahy olundu. (25) Bu haberi tahlil ettiğimizde, şu sonuçlara varırız:

aa) «Peygamber aleyhi's-selâm, cinlere karşı okumadı ve onları görmedi» hükmüyle «cinlerin de Peygamberi olan, bütün alemlere rahmet olarak gönderilen ve Cebrail (a.s.)'i, hatta **İbnu Abbas'ın** nakline göre, **mirac'ta** Rabbini gören Rasülullah'ın cinleri ve şeytanları hiç görmemiş olması» tesbit edilmiş olmaz. Binaenaleyh, bu hususta, **İbnu Abbas (r.a.)** tan nakil sabit olduğuna göre, anlatılmak istenen şuydu: «Rasülullah, bu suredeki cinlere ait sözleri cinlerden dinlemedi: Ancak Allah Taâlâ tarafından vahy ile aldı.» (26).

bb) **Cinlerin gaybı bilememeleri.** Eğer bilmiş olsalardı, peygamber efendimizin filanca yerde, Kur'an-ı Kerim okuduklarını bilirlerdi. Doğuyu ve batıyı gezmeye kalkınca, bahis mevzuu yere gelmişler ve zikredildiği gibi, hadiseye şahit olmuşlardır.

e) **Cin ve şeytanlar ilâhî sırları bilebilirler mi?**

aa) **Cinlerin ve şeytanların sema haberlerini dinleme meselesi**

Saffat suresinde, Allah Teâlâ şöyle buyurur: «Hakikat bize (size) en yakın göğü bir zînetle: yıldızlarla (donatıp) süsledik. (Onu itaattan çıkan) mütemerrid (azgın) şeytandan koruduk. Ki onlar, «**Mele-i A'lâ**»ya kulak verip dinleyemezler, her yandan kovularak atılırlar. Onlar için ahirette de ardı arkası kesilmez bir azap vardır. Meğer ki (içlerinden) bir çalıp çırpan olsun. Fakat onu da delip geçen bir alev takip etmiştir.» (27) Bir başka ayette de, **sema**nın korunduğu şöyle açıklanmaktadır: «Biz onu (sema'yı) sürülen (taşlanan, kovulan) her şeytandan koruduk. Ancak kulak hırsızlığı eden (şeytan) vardır ki, onun ardında da (bakanların) apaçak (gördüğü) bir ateş parçası düşmektedir.» (28) Bu konuda geniş bir açıklama yapan **İbnu Abbas radiyallahü anhı** dinleyelim: Önceleri sema şeytanlara perdeli değildi; ona çıkarlar ve aldıkları haberleri kâhinlere ulaştırırlardı. Fakat bu haberlere dokuz misli yalan takarlardı. Ve böylece biri hak, dokuzu yalan bilgiler, yer ehline ulaştırılırdı. İnsanlar da kâhinlerin sözlerini tüm olarak tasdik ederlerdi. Ne zaman ki, İsa (a.s.) doğdu; onlar üç semaya çıkamaz oldular. Muhammed (a.s.) dünyaya gelince de, bütün semalardan kovuldular. Onlardan biri kulak hırsızlığı ile bir şeyler öğrenmek istese, hemen şihaplar atılırdı.» (29)

(24) el-Cin: 1-2

(25) Tefsiru'l-Kurtubî, XIX, 1-2

(26) Bak. Hak Dini Kuran Dili, VII, 5394.

(27) es-Saffat: 6-10

(28) el-Hıcr: 17-18

(29) Tefsiru'l-Kurtubî, X, 10.

Şeytanlar gibi, cinlerin de sema haberlerini dinlemek istediklerini Tirmîzi'nin İbnu Abbas (r.a.)'tan rivayet ettiği şu hadisten anlıyoruz:

«Cinler vahy dinlemek için semaya çıkarlardı. Bir kelime duydukları zaman ona dokuz yalan katarlardı. Böylece işittikleri bir kelime hak, fakat diğerleri batıldır. Ne zaman ki, Rasûlullah (s.a.) gönderildi; cinler, oradaki (semaadaki) yerlerinden kovuldular. Bu durumu İblis'e bildirdiler ve dediler ki: «Bundan önce yıldızlar, sema haberlerini dinlemeye gidenlere saldırmıyorlardı.» İblis (cevaben)» «yerde mutlaka yeni bir hadise olmuştur.» Hemen ordusunu (askerlerini) gönderdi. Onlar da Peygamberimizi iki dağ arasında namaz kılarken buldular; vakit geçirmeden geri döndüler ve olayı haber verdiler. İblis de «Yerde yeni olan hâdise işte budur!» dedi.» (30)

Müfessir Kurtubî devamla diyor ki: «Şeytanlar meleklerin sözünü dinlemekten menedilmişlerdir. Vahy ve gayrisini de dinleyemezler.» (31) Ancak sema haberlerine ait bazı şeyleri dinlemeye kalkarlarsa, ayet-i kerimelerde açıklandığı gibi, (onları) şihaplar (ateşler) takip eder ve yakar. Bu hususta, yani sema haberlerinin dinlenmesi meselesinde **Fahr-ı Râzî**, **Hazin** ve **Neysabûrî** de yukarıdaki görüşü serdediler. (32)

Şeytanların; meleklerin sözünü vahy ve gayrisini dinleyemediklerini ayet-i celileler ve alimlerin konu ile ilgili yaptıkları açıklamalarla tesbit etmiş bulunuyoruz. Onların kulak hırsızlığına gelince; insanlar arasında hırsızlar haydutlar yankesiciler, şâkiler... olduğu gibi, «yevme yüb'asûn-insanların dirilip kaldırıldıkları gün»e (33) kadar, kötülüğünü yapmaya ve insanları hak yoldan çevirmeye yemin eden İblis'in (34) zürriyetinde de. hırsızlar, kaçakçılar vardır. Semaya çıkıp haber kaçırmak isterler. Fakat, insanların bekçisi, polisi ve ilgili muhafızları olduğu gibi-semanın muhafızları olan melekler, hemen şihaplarla (ateşlerle) mukabele ederler ve derhal öldürürler. Eğer, kaçıp da kurtulanlar olursa, işittiklerine binbir yalan katarak vesvese yoluyla kâhinlere, falcılara, remcilere üflerler ve onlar da bir takım insanların fikirlerini bozarlar. Bu gibi haller uzak addolunmaz. (35)

bb) Şihap (ateş parçası)nın öldürüp öldürmemesi: Bu konuda iki görüş vardır: İbnu Abbas (r.a.) «Şihaplar, yaralar, yakar, azaları telef eder; fakat öldürmez» dedi. (36) **el-Hasan** ve bir **grup** da «öldürür» dediler. Böylece iki fikir ortaya çıkmış oluyor: Acaba çaldıkları haberleri, cinlere bildirmezden önce mi, yoksa bildirdikten sonra mı, öldürülürler?

Birincisi : Çaldıkları sözleri, iletmezden önce öldürürler. Bunun için sema haberleri, peygamberlerden (a.s.) başkasına ulaşmaz ve kehanet de bulunmuş olur.

İkincisi : Kulak hırsızlığıyla işittikleri haberleri, cinlere söyledikten sonra öldürülürler. Bu sebepten onlar, bir daha kulak hırsızlığına dönemezler. **Kurtubî**, birinci görüşü daha doğru bulmaktadır. (37)

(30) a.g.e. XIX, 2.

(31) a.g.e. X, 10.

(32) Vehbî, M. Hulasatü'l-Beyan fi Tefsiri'l-Kur'an, VII, 254, İst. 1340-1342.

(33) Bak. el-A'raf: 14-15

(34) Bak. el-Araf: 16-17

(35) Tefsiru'l-Kurtubî, VIII, 254.

(36) Bak. a.g.e. X, 2.

(37) Bak. a.g.e. Aynı yer.

cc) **Kehanet nasıl bâtil olmuştur?**

Kurtubî, bu konuda şunu tesbit etmiştir: «Rasûlullah gönderilince semanın korunması fazlalaştı. (Şeytanları ve cinleri) semanın her tarafından kovmak, uzaklaştırmak, orada kendi makamlarından birine yerleşmemek için, onlara şihaplar hazırlandı. Daha önce böyle şey yoktu. Sema bu şekilde korununca, şeytanlar orada cereyan eden bir şeyi dinlemeye kadir olamadılar. Ancak içlerinden biri sessizce bir şey kaptığında, o yere inmez ve kardeşleri olan şeytanlara çaldığını haber vermezden önce, yakıcı şihaplar onu takip ediyor ve yakıyordu. Böylece «kehanet» batıl oldu. **Nübüvvet** ve risalet de hasıl oldu. (38) (Burada aklımıza şöyle bir) **Sual** (gelebilir): Şeytanları semadan kovmak eğer nübüvvet sebebiyle ise, niçin Rasûlullah'tan sonra (semanın korunması) devam etti? (Buna verilecek) **cevap** (şudur): Kazf (semadan uzaklaştırmak), nübüvvet müddetince devam etti. Çünkü peygamberimiz «Kehanette bulunanlar (gaybtan haber verenler) bizden değildir.» hadisi şerifleriyle, kehanetin batıl olduğunu haber vermişlerdir. Eğer vefatlarından sonra, sema muhafaza edilmemiş olsaydı cinler tekrar sema haberlerini dinlemeye döneceklerdi. Böylece, kehanet geri gelmiş olacaktı. Fakat bu, batıl olduktan sonra caiz değildir. Sonra, nübüvvet sebebiyle vaki olan semanın korunması kesildiği için, **kehanet** geri döner ve (imani) zayıf müslümanlara şüphe düşerdi. Ve nübüvvet nihayetlenince, kehanetin yeniden geldiğine inanırlar ve iman etmezlerdi. Doğru olan şudur ki «hikmet, muhafazanın Rasûlullah'ın hayatında ve ölümünden sonra da devam etmesini iktiza eder (gerektirir).» (39)

f) **Cinlerin gayb bilgilerinin özeti**

aa) Cinler ve şeytanlar saf ateşten yaratılan cismanî-lâtîf varlıklar olarak, vahyi ve ilahi sırları öğrenmek gücünde olmamakla beraber, insanların görmediği ve bilmediği birçok manevi ve âdi hadiseleri görebilir ve bilebilirler..

bb) Gayb'e ait hâdiseleri bilemezler. Bu hususu çok kesin bir şekilde Kuran-ı Kerim'den öğrenmekteyiz. Cenab-ı Hak, haber vermektedir ki, rüzgâr (40) dağlar (41), kuşlar (42), cinler (43) ve şeytanlar (44) Süleyman (a.s.) a musahhar kılınmış (emrine boyun eğdirilmişti). Şeytanlar ve bazı cinler (45) Süleyman peygamberin mülkünde vazife yapıyorlardı. Şeytanların arasında sanatkârları vardı. (46) Hz. Süleyman, vefat ettiği halde, onlar o meşakkatli, ağır işlerine devam etmişler ve onun vefat ettiğini bilememişlerdi. İşte bu hadiseyi Kuran-ı Kerim şöyle tesbit eder. «**Sonra biz ona (Süleyman peygambere) ölüm hükmünü infaz edince (dayandığı) esasını yemekte olan ağaç kurdundan başka bir şey bunun ölümünü onlara gösteremedi. Bu suretle, yere kapayıp yıkıldığı zaman besbelli oldu ki eğer cinler gaybı bilmiş olsalardı, öyle horlayıcı (meşakkati, ağır) azap içinde kalıp durmazlardı (öyle ağır işleri yapmaktaki devam etmezlerdi).**» (47)

(38) Tefsiru'l-Kurtubî, XV, 66.

(39) a.g.e. Aynı yer.

(40) Saad: 36

(41) Aynı Sure: 18

(42) Aynı Sure: 19

(43) Sebe': 12

(44) Saad: 37-38

(45) Sebe': 12

(46) Saad: 37-38

(47) Sebe': 14